RAJA

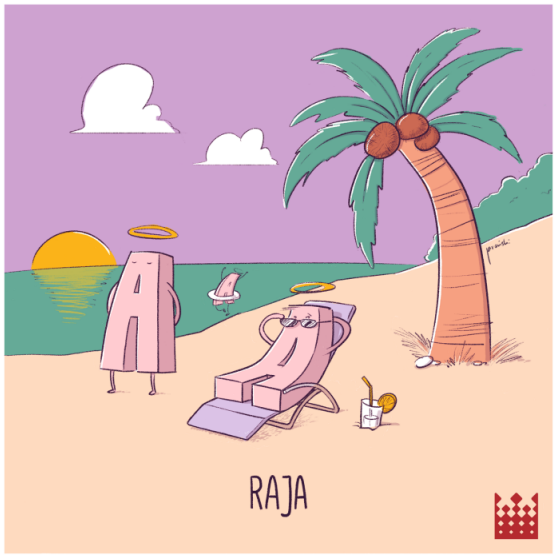

il. Paweł Jaroński

Jest w polszczyźnie ta RAJA, ale jest również ten RAJA. Ta RAJA i ten RAJA to homonimy: słowa mające taką samą postać graficzną i foniczną, ale różne znaczenie i – co ważne – różne pochodzenie. Ta RAJA to ryba – płaszczka. Nazwa pochodzi albo bezpośrednio z łaciny (łac. Raja), albo z łaciny za pośrednictwem angielskiego (ang. ray) i odnosi się zarówno do rodzaju ryb o określonych cechach anatomicznych, jak i do samych ryb należących do tego rodzaju. Kiedy mamy na myśli jedną rybę, to piszemy o RAI – przez jedno i, bo w odmianie rzeczowników żeńskich zakończonych w M. lp. na -ja po literze samogłoskowej jota wypada w dopełniaczu, celowniku i miejscowniku. Poprawnie zatem: ta raja – tej rai (nie ma), tej rai (się przyglądam), tę rajȩ (widzę), z tą rają (miło byłoby popływać), o tej rai (wam opowiem), kochana rajo! Dopełniacz l.mn. tego rzeczownika niczym się nie różni od dopełniacza lp.: te raje – tych rai (nie „tych raj”). Ten RAJA to osoba – przedstawiciel najniższej warstwy społecznej w imperium osmańskim, niemuzułmański chłop, płacący najwyższy haracz. W tym znaczeniu RAJA to współcześnie określenie historyczne, trzeba jednak wiedzieć (i pamiętać), że powstało i funkcjonowało jako określenie bardzo obraźliwe i pogardliwe: RAJA to przekształcone arabskie słowo ra`ijjāh – oznaczało pierwotnie ‘trzoda, bydło’, a stosowane w odniesieniu do nieszanowanych, ubogich przedstawicieli innych wyznań, z czasem przekształciło się w „bardziej ludzkie” określenie o ogólnym znaczeniu ‘motłoch, tłuszcza; poddani’. Określenie RAJA pod względem znaczeniowym i gramatycznym można w zasadzie podzielić na kolejne dwa słowa: rzeczownik męski ten RAJA, odmieniający się: ten raja – tego rai, temu rai, tego rajȩ, z tym rają, o tym rai, rajo!; ci rajowie, tych rajów, tym rajom, tych rajów, z tymi rajami, o tych rajach, rajowie! oraz rzeczownik żeński zbiorowy: ta RAJA (‘ciżba, tłuszcza’), niemający form liczby mnogiej (a więc tylko lp.: ta raja – tej rai, tę rajȩ, tą rają, rajo!).